

Tuomas Lassinharju

VTK, Poliittinen historia, Helsingin yliopisto

Mies Mekkosesta Chekkoseen Urho Kekkonen kevyen musiikin sanoituksissa

Suomen pitkäaikaisinta presidenttiä Urho Kekosta on käsitelty silloin tällöin suomenkielisissä populaarimusiikin levytyksissä. Pyrin tässä katsauksessa esittelemään keskeiset laulut, joiden sanoituksissa luonnehditaan Urho Kekosta. Millaisen käsityksen ja kuvan Urho Kekkosesta saa suomalaisen kevyen musiikin välityksellä? Populaarimusiikiksi mielletään tässä yhteydessä ainoastaan niin sanottu kevyt musiikki, joten artikkelista on rajattu pois esimerkiksi Uljas Pulkkiksen säveltämä ooppera ”Kekkonen” vuodelta 2013.

Urho Kekkonen on ollut houkutteleva aihe erityisesti lauluntekijöille, jotka ovat ilmaisseet herravihaa ja pyrkineet rikkomaan yhteiskunnallisia tabuja. Erityisesti Kekkosena elinaikana valmistuneissa levytyksissä häneen suhtaudutaan kriittisesti. Kekkosena menehtymisen jälkeen ilmestyneiden laulujen sanoituksissa on retrospektiivinen lähestymistapa, jossa muistellaan menneiden vuosikymmenien Suomea ja Kekkosena aikaa.

Ensimmäinen pilkkalaulu

Urho Kekkonen lienee kaikkien aikojen ensimmäinen suomalainen poliitikko, josta on levytetty rauhan aikana pilkkalaulu. Vuonna 1951 kuplettilaulaja Veikko Lavi levytti laulun ”Mies Mekkonen” (säv. Viljo Ylönen, san. Veikko Lavi), joka oli satiiri Suomen silloisesta pääministeristä. Levytys oli aikanaan radikaaleinta, mitä Suomen ääniteteollisuus julkaisi. Levytettyjen laulujen sanoituksissa pyrittiin suosimaan mahdollisimman sovinnaisia aiheita, ja esimerkiksi Yleisradion musiikkitoimitus ei sietänyt kuulla iskelmämusiikissa yhteiskunnallista kritiikkiä (Halmeaho 2013, 124).

”Mies Mekkonen” kuvailee miestä, joka vaihtaa mielipidettään toistuvasti ja jolle maistuu hyvin alkoholi. Sotien jälkeisinä vuosina Suomen ulkopolitiikkaa arvostelevat luonnehtivat Kekosta tuuliviirimäiseksi takinkääntäjäksi. Veikko Lavin elämää tutkinut Matti Halmeaho on esittänyt, että Lavi oli jo 1930-luvulla pitänyt Kekosta ”keplottelijana” ja ”kelminä”, joka on vaihtanut oikeistolaisen ajattelun vasemmiston mielistelyksi (Halmeaho 2013, 103). ”Mies Mekkonen” kuvastaakin takinkääntöä, ailahtelevaista mielipiteiden muuttamista ja opportunistista asennoitumista:

Sinne hän kääntää aina elämänsä laivan,
mistä tuulet sen purjeita pullistaa.
Kun eilen vielä kehuskeli sitä tai tätä,
niin tänään on hänestä se aivan jo mätä.
Kun kaikki sattui ennen käteen oikeaan,
nyt on lusikkakin siirtynyt vasempaan.

Mekkonen heittelee laidasta laitaan,
tänään pelaa rikasta ja huomenna jo saitaa. (Lavi 1951.)

”Mies Mekkonen” joutui uskaliaan aiheensa vuoksi radiossa soittokieltoon. On myös esitetty, että Veikko Lavi olisi joutunut levytyksen vuoksi eliitin epäsuosioon (Halmeaho 2013, 102–106). Ainakin Veikko Lavin oli odotettava Mauno Koiviston presidenttikautta, ennen kuin hän sai kutsun itsenäisyyspäivän vastaanotolle (Salmi 1984, 255–256).

Kekkonen ja protestilaulut

Seuraavan kerran Urho Kekkonen mainittiin kevyen musiikin levytyksissä 1960-luvun puolivälissä. Suomeen rantautui tällöin Yhdysvalloista folk-musiikki ja protestilaulut, joiden teksteissä pyrittiin ottamaan kantaa yhteiskunnallisiin epäkohtiin. Suomessa protestilaulajien kärkinimi oli Irwin Goodman, joka nousi ensimmäisten levytystensä myötä vuosina 1965–1966 ilmiömäiseen suosioon. Irwin Goodman edusti täysin uudenlaista ilmiötä suomalaisen kevyen musiikin kentällä. Irwin lauloi honottavalla äänellä lauluja, joiden sanoitukset rikkoivat kaikkia sovinnaisuuden rajoja. Hänen lauluissaan ivailtiin poliisilaitokselle ja armeijalle, ylistettiin juopotelua ja vähäteltiin rattijuoppojen tuomioita. Goodmanin levytyksissä ravisteltiin perusteellisesti suomalaisen yhteiskunnan sietokykyä.

Muutaman ehdon levy-yhtiön tuottaja Toivo Kärki kuitenkin asetti Goodmanille ja hänen laulujensa sanoittajalle Vexi Salmelle: Kekkoista, Neuvostoliittoa ja uskontoja ei saa pilkata (Niiniluoto 1982, 217). Aivan täsmällisesti Goodman ja Salmi eivät kuitenkaan noudattaneet Kärjen ohjetta. Vuonna 1966 he äänittivät laulun ”Urho”, joka kertoi Kekkoesta ja Saimaan kanavan hankkeesta. Sanomattakin oli selvää, että levy-yhtiö hyllytti laulun. Laulu yritettiin vielä nimetä uudestaan ”Arhoksi”, mutta levytuottajat pysyivät tiukkana. Kekkoista kritisovaa laulua ei Suomessa saanut julkaista vuonna 1966. Laulun sisältänyt nauhoitus on hävitetty perusteellisesti, eikä sitä ei ole lukuisista etsinnöistä huolimatta onnistuttu löytämään. (Rantala 2006, 37.)

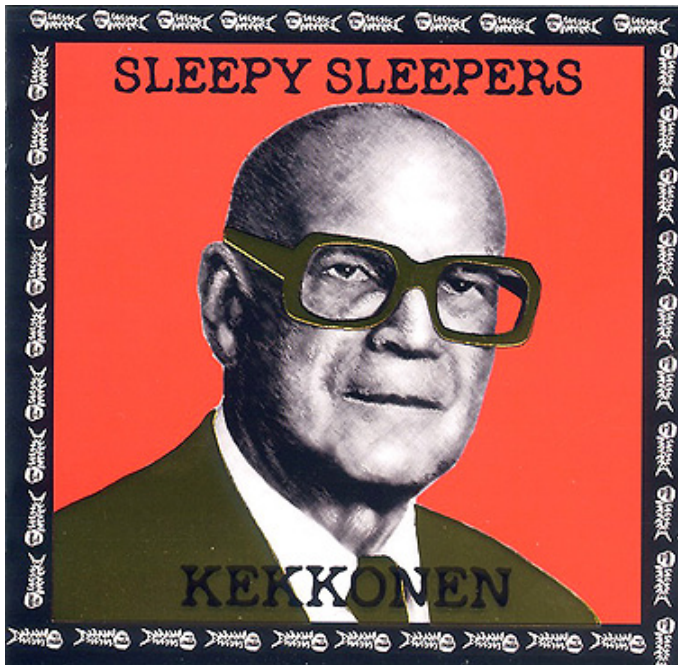
Samoihin aikoihin, kun kansa otti omakseen Irwin Goodmanin herravihaa tihkuvat levytykset, Veikko Vennamon johtaman Suomen Maaseudun Puolueen kannatus alkoi kasvaa. Vennamo oli Suomessa harvoja poliitikkoja, joka kritisoi avoimesti Kekkonen vallankäyttöä. Peter von Bagh ja Ilpo Hakasalo ovat todenneet, ettei liene sattumaa, että Irwinin protestilaulujen huippukausi sijoittuu samoihin vuosiin kuin SMP:n nousu (von Bagh & Hakasalo 1986, 406). Sekä Goodman että Vennamo olivat ”tavallisen kansan” äänitorvia eliittiä vastaan.

Ilmapiiri vapautuu

1970-luvulla suomalaisen musiikkikentän ilmapiiri vapautui, minkä johdosta laulujen sanoituksissa uskallettiin viitata Kekkoeseen. Televisiosta tuttu huumoriyhtye Kivikasvot lauloi vuonna 1975 hittilaulussaan ”Tankeros love” (säv. & san. Ismo Sajakorpi) Suomen olevan ”Urkkiland”. Nuorison suosima pop-tähti Freeman esitti vuonna 1976 *Syksyn sävel* -kilpailussa laulun ”Osuuskaupan Jane” (säv. Leo Friman, san. Hector), jonka kertojahahmo kertoo olevansa tavallinen suomalainen mies, joka uskoo Jumalaan ja Kekkoeseen.

Vuosikymmenen jälkipuoliskolla Suomessa hätkähdytti yhtye Sleepy Sleepers, jolle musiikillisia arvoja tärkeämpää oli groteski hauskanpito (Gronow 2003, 144–145). Sleepy Sleepers levytti vuonna 1978 laulun ”UKK” (säv. Sakari Järvenpää, san.

Markku Valtonen), joka oli saanut inspiraationsa brittiläisen Sex Pistols -yhtyeen levytyksestä ”God Save the Queen”. Kyseisessä Sex Pistolsin kappaleessa nälvittiin Yhdistyneen kuningaskunnan kuningasperhettä. Sleepy Sleepersin laulua odotettiin pelonsekaisin tuntein, mutta suoraviivaisessa punk-kappaleessa piikiteltiin lähinnä Urho Kekkosen ja Veikko Vennamon välistä valtataistelua.

Sleepy Sleepers levytti 1978 laulun ”UKK”. Vuonna 2003 yhtyeeltä ilmestyi myös ”Kekkonen”-niminen kokoelmalevy. Kuva: kokoelma-albumin kansikuva.

Tervaskanto – Kekkonen kuntoilijana

Ensimmäinen levytys, jossa Kekkonen mainitaan nimiväännöksen sijaan omalla nimellään, julkaistiin vuonna 1969. Underground-musiikkia esittänyt yhtye Suomen Talvisota 1939–1940 levytti laulun ”Kekkonen-rock” (säv. Rauli Ojanen, san. Jarkko Laine). Laulussa tuodaan esille Kekkosen urheiluharrastus. Kekkonen tunnettiin suurena urheilun ystävänä, joka kehotti avoimesti kansalaisia kuntoilemaan.

Kekkonen hiihtää ja Kekkonen kalastaa,
Kekkonen juoksee ja Kekkonen matkustaa,
mutta miten käy Kekkoselta rock’n’roll? (Laine 1969.)

Kekkosen kuntoiluharrastus mainitaan myös humppalaulaja Eija Sinikan levytyksessä ”Urkin humppa” (säv. Kullervo Linna, san. Vexi Salmi), jonka Humpan ystävät ry julkaisi Urho Kekkosen kunniaksi vuonna 1977. Sanoituksessa tuodaan esille, että 77-vuotias Kekkonen on ikäisekseen sitkeän elinvoimainen ja väsymätön kuntoilija, joka kykenee edelleen urheilusuorituksiin:

Hän on jäntevä, nuorekas kuin pojankoltiainen
miehekäs, ryhdikäs, siis tosisuomalainen.
On korvessa tai palatsissa hän kuin kotonaan,
siis todellinen tervaskanto tämän karun maan.
Hän on Urkki, meidän kaikkien yhteinen Urkki.
Kun itse kukin väsähtää ja kunto läsähtää,
niin Urkki sen kuin nuorentuu ja selkä suorentuu. (Salmi 1977.)

Kekkosen hyvä kunto mainitaan myös uudemmissa levytyksissä. Eläkeläiset-yhtyeen ”Herra Kekkonen” -laulussa (alk. säv. ”Mrs. Robinson”: Paul Simon & Art Garfunkel; san. Eläkeläiset) vuodelta 1999 verrataan Urho Kekosta silloiseen tasavallan presidentti Martti Ahtisaareen. Laulussa tuodaan hieman ilkeämielisesti esille, kuinka Kekkonen kykeni hyvää kuntoa vaativiin suorituksiin, kuten kiipeämään palmuun Tunisian valtiovierailulla, mihin Ahtisaari taas ei pystyisi. Myös Jope Ruonansuun imitaatioissa ”Kekkonen tulee kuin ukkonen” (säv. & san. Jope Ruonansuu) vuodelta 2006 mainitaan, kuinka ”meikäpoika hiihti ja kalasti / lumihangessa köyriskelin alasti”.

Tukistaja – Kekkonen vallankäyttäjänä

”Urkin humpassa” kuvataan Kekosta maan isänä. Hän on ”meidän kaikkien yhteinen Urkki”. Kekkonen osaa taitavasti olla samaan aikaan kansanomainen ja arvovaltainen, sillä hän on kotonaan niin korvessa kuin palatsissakin. Sanoituksessa todetaan Kekkosen olevan myös taitava neuvottelija.

Myös Irwin Goodman käsitteli Kekkosen poliittista asemaa levytyksissään ”Pieni iltasatu” (1970) ja ”Suomalainen iltarukous” (1979) (säv. Irwin Goodman, san. Vexi Salmi salanimellä Emil von Rete). ”Pienen iltasadun” ironisessa sanoituksessa mainitaan ”Härmlandin” valtakuntaa tasapuolisesti hallitseva kuningas Urhea. Kekkonen rinnastaminen kuninkaalliseen viittaa presidentin poikkeuksellisen vahvaan asemaan ja tapaan hallita. Laulussa sivalletaan myös sarkastisesti, kuinka ”kuningas Urhea on luonut Härmlandista todellisen demokratian esikuvan”.

Suomalaisen protestilaulun kärkinimi Irwin Goodman ei malttanut olla ottamatta musiikissaan kantaa Kekkosen vallankäyttöön. Kuva: ”Keisari Irwin I” -levyn kansikuva.

”Suomalainen iltarukous” ottaa suuremmin kantaa Kekkosen vallankäyttöön. Laulussa kritisoitiin Kekkosen tapaa hajottaa hallituksia säännöllisin väliajoin. Mikäli asiat eivät sujuneet Kekkosen haluamalla tavalla, hänellä oli oikeus tukistaa poliitikkoja, jotka eivät toteuttaneet hänen tahtoaan:

Oi Urho kallis,
 etkö sallis meille kunnon hallitusta,
 joka työnsä täyttäs
 ja aina käyttäs
 vain omantunnon vakaumustaan.
 Kun sulla on niin suuri valta
 voit hallitukset kukistaa,
 ja jos ei herrat silti malta,
 voit heitä silti vielä tukistaa. (Salmi 1979.)

Kekkosta on luonnehdittu ”tukistajaksi” myös Sir Elwoodin hiljaiset värit -yhtyeen levytyksessä ”Kekkonen” (säv. & san. Juha Lehti 2001). Laulun tekstissä muistellaan nostalgisesti 1960- ja 1970-luvun Suomea. Kekkonen ajasta muistetaan kurja herranpelko, jonka myötä mielipiteen ilmaiseminen ja poliitikkojen kritisointi oli rajoitetumpaa kuin nykyaikana. Kekkonen tulkitaan laulussa kansakunnan isännäksi, jonka vallankäyttö toi jonkinlaista turvallisuutta.

Niinpä ei turvaisampaa, hei, isäntää
 Lepikon poika sinisilmäinen.
 Se tarpeen tullen tukisti ja kännipäissään halasi.
 Suomi-neito vikisi ja niiaili ja kiitteli
 kun tanssiin, babe, tanssiin haki Kekkonen. (Lehti 2001.)

Kekkonen suuri vaikutusvalta nousee esiin myös Jope Ruonansuun levytyksessä ”Kekkonen tulee kuin ukkonen”. Kekkonen rinnastaminen voimakkaaseen luonnonilmiöön kuvastaa näkemystä Kekkonen vallankäytöstä. Kekkonen nähdään jyräävänä päätöksentekijänä, joka ajaa järkähtämättömästi isänmaan etua.

Silloin Kekkonen tuli kuin ukkonen
 ja se ukkonen oli kuin Kekkonen.
 Ei se peljännyt muita,
 se rummutti vaan
 puolesta Suomenmaan. (Ruonansuu 2006.)

Kekkonen perintö elää

Syksyllä 2015 Kekkonen sai jälleen melkoisen huomionosoituksen, kun Suomen suosituimpiin kevyen musiikin esittäjiin kuuluva Cheek julkaisi kappaleen ”Chekkonen” (säv. & san. Henri Lanz, Antti Riihimäki & Jare Tiihonen). Cheekin rap-musiikin sanoituksiin kuuluu olennaisena osana häikäilemätön itsensä kehuminen ja oman egon korostaminen. ”Chekkonen”-laulussa hän rinnastaa itsensä Urho Kekkonen kaltaiseen suurmieheen ja vetää yhtäläisyyksiä oman elämänsä ja Kekkonen elämän välille.

Cheek näkee ”Chekkonen” sanoitusten perusteella itsensä yhtä vaikutusvaltaisena henkilönä kuin Kekkonen. ”Chekkonen” tekee mitä haluaa ja saapuu dominoimaan tilanteita. Sanoituksessa viitataan myös naissuhteisiin: ”Se ei varasta sun mimmii, korkeintaan vaan lainaa sitä.” Yleisesti on tiedossa, että Urho Kekkosella oli avioliittonsa aikana suhteita muihin naisiin. Cheekin kuvailemassa pintaliitoelämässä, jossa vaikutusvaltainen mies saattaa päätyä tilapäiseen kontaktiin varatun naisen kanssa, nähdään yhteisiä piirteitä Kekkonen elämäntapojen kanssa. ”Chekkonen” nähdään korvaamattomana henkilönä, joka kutsutaan aina tarvittaessa paikalle. Cheek onkin tehnyt historian läksynsä hyvin, sillä laulussa on selkeitä viittauksia vuoden 1961 noottikriisiin. Kuten Kekkonen, myös Chekkonen on valmis lähtemään

vaikka kesken kaiken Havaijilta, mikäli vaikuttaa siltä, että kotimaassa tarvitaan apua, jota kukaan muu ei voi tarjota.

Urho Kekkonen on ollut houkutteleva aihe lauluntekijöille, jotka ovat pyrkineet ravistelemaan yhteiskunnallisia arvoja. Veikko Lavin, Irwin Goodmanin ja Sleepy Sleepersin kaltaiset esiintyjät ovat yrittäneet sohaista ampiaispesää kynäilemällä lauluja Kekkosesta. Levytetyissä lauluissa on useimmiten humoristinen aspekti. Demokraattisessa tasavallassa taiteilijoilla on harvemmin taipumusta kirjoittaa vallanpitäjistä mairittelevasti.

Lauluntekijöitä on inspiroinut Urho Kekkosessa erityisesti kolme teemaa: Kekkonen hyvä kunto ja urheilun harrastaminen, vahva asema Suomen hallitsijana ja viriilit elämäntavat. Jo vuonna 1951 Veikko Lavi uskalsi vihjata Kekkonen alkoholin käyttöön. Vuonna 2015 Cheek viittaa melko avoimesti Kekkonen naisseikkailuihin. Kekkonen poliittista asemaa ilmennetään sanomalla, että Kekkonen oli Suomineidolle turvallinen isäntä.

Kekkonen on rinnastettu lauluissa muun muassa kuninkaaseen, voimakkaaseen luonnonilmiöön ja jopa kaikkivaltiaaseen: Freemanin ”Osuuskaupan Janessa” kuvataan supisuomalaista miestä, jonka tavallisuutta kuvastaa uskominen Jumalaan ja Kekkoseseen. Asetelma toistuu myös Irwin Goodmanin levytyksessä ”Suomalainen iltarukous”, jossa rukous on kohdistettu kristinuskon Jumalan sijaan Urho Kekkoselle. Mairittelevamman kuvan Kekkosesta luovat laulut, joissa tuodaan esille hänen urheilun harrastamisensa. Niissä kuvataan ikäisekseen energistä kuntoilijaa, joka harrasti säännöllisesti hiihtämistä ja kalastamista. Kuntoilijana Urho Kekkonen oli samaistuttava kohde – aivan kuin kuka tahansa tavallinen suomalainen.

Tutkimuskirjallisuus

Bagh, Peter von & Hakasalo, Ilpo (1986) *Iskelmän kultainen kirja*. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Otava.

Gronow, Antti (2003) ”Rock, huumori ja humala: Sleepy Sleepers ja Eläkeläiset”. Teoksessa Kimmo Saaristo (toim.) *Hyvää paha rock’n’roll: sosiologisia kirjoituksia rockista ja rockkulttuurista*. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura.

Halmeaho, Matti (2013) *Laulajan testamentti: Veikko Lavin taiteilijavuodet 1950–1996*. Helsinki: Art House.

Niiniluoto, Maarit (1982) *Toivo Kärki: Siks’ oon mä suruinen*. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Rantala, Juha (2006) *Irwin Goodman: kehdestä hautaan*. Tampere: POP-lehti.

Salmi, Tuula (1984) *Laulun arvoinen Lavi*. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.